

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Syrjintäolettaja, välillinen syrjintä, tulkkauspalvelu, kuulonäkövamma

Diaarinumero: 1xx/2016

Antopäivä: xx.xx.2016

Hakija on kuulonäkövammaisen, jolla on lainvoimainen päätös oikeudesta käyttää vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua. Häneltä oli evätty mahdollisuus saada tulkkauspalveluita, kun hän oli aikeissa soittaa Portugaliin. Hakijan toivoma tulkki ei ollut käynyt Kelan edellyttämää kuulonäkövammaisten tulkkauskurssia. Kelan vuonna 2013 laatimien sopimusehtojen mukaan tulkit, jotka ovat suorittaneet sokean opastamista ja kuvailua sokeille sisältävän kurssin, saavat tulkata kuulonäkövammaisille. Hakija katsoi sopimusehtojen noudattamisen johtavan tulkkauspalveluiden epäämiseen tietyiltä ryhmiltä tietyissä tilanteissa. Hakija oli jäänyt ilman tulkkauspalvelua, koska sopimusehtojen mukaista portugalilaisesta kielistä hallitsevaa tulkkia ei ollut saatavilla. Hakija pyysi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltämään Kansaneläkelaitoksen Vammaisten tulkkauspalvelukeskusta jatkamasta tai uusimasta syrjintää vammaisuuden perusteella. Hakija vaati uhkasakon asettamista kiellon tehosteeksi.

Vastaaja kiisti syrjineensä hakijaa tai että kiistanalainen sopimus olisi syrjivä. Hakija teki tulkkaustilauksen hyvin lähellä tulkkaustapahtumaa. Tilaus edellytti lisäksi erityisosaamista, portugalilaisesta kielestä hallintaa. Kelan välitysjärjestelmästä löytyi yksi portugalilaisesta kielestä hallitseva tulkki, joka tuotti palveluja kuulonäkövammaisille henkilöille. Tämä tulkki ei kuitenkaan ollut käytettävissä, eikä hakijalle voitu sen vuoksi järjestää palvelua. Kela teki hakijan tilauksen toteuttamiseksi kaikki ne toimet, jotka sillä palvelunjärjestäjänä oli käytettävissä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi asiassa syntyneen olettaja välillisestä syrjinnästä, koska näennäisesti yhdenvertainen peruste oli asettanut hakijan muita epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaan liittyvän syyn takia. Lautakunta katsoi tulkkien asetetun vaatimuksen olleen joustamaton eikä sitä sovellettaessa otettu huomioon kuulonäkövammaisten yksilöllisiä tarpeita yksittäisessä tulkkaustilanteessa. Lautakunta katsoi, ettei sinänsä hyväksyttävä, tulkkauksen laadun varmistamiseen liittyvän tavoitteen saavuttamiseksi käytetty keino ollut asianmukainen ja tarpeellinen. Koska hakija itse oli ehdottanut jo aiemmin käyttämäänsä tulkkia, joka olisi ollut käytettävissä, lautakunta ei katsonut Kelan esittämien seikkojen voineen oikeuttaa Kelan menettelyä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi Kelan syrjineen hakijaa ja kielsi Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjintää sekä asetti päätöksen tehosteeksi 5 000 euron uhkasakon.

(Ään.)

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on kuulonäkövammaisen Kansaneläkelaitoksen (Kela) Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksen asiakas. Hänellä on lainvoimainen päätös oikeudesta käyttää

vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua. Kuulonäkövammaisena henkilönä hänellä on mahdollisuus saada vähintään 360 tulkkaustuntia kalenterivuodessa. Tulkkauspalvelun asiakkailta on mahdollisuus esittää toiveensa tietystä tulkista tilauksen yhteydessä.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää Kansaneläkelaitoksen Vammaisten tulkkauspalvelukeskusta jatkamasta tai uusimasta syrjintää vammaisuuden perusteella. Hakija vaatii uhkasakon asettamista kiellon tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Hakijalta oli evätty mahdollisuus saada tulkkauspalveluita, kun hän oli 24.2.2016 aikeissa soittaa Portugaliin. Hakija oli aiemminkin käyttänyt tuolloin ehdottamaansa tulkkiä silloin, kun hänellä oli ollut tarvetta saada espanjan- ja portugalinkielistä tulkkauspalvelua. Hakijan toivoma tulkki olisi tälläkin kertaa ollut käytettävissä. Hakijan toivoma tulkki ei ollut kuitenkaan käynyt Kelan edellyttämää kuulonäkövammaisten tulkkauskurssia.

Hakijalta evättiin tulkkauspalvelu näkövammansa takia. Perusteluna tulkkauspalvelun epäämiseen Kela viittasi Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksen kanssa tehtyyn sopimukseen. Kela on vuonna 2013 laatinut uudet sopimusehdot viittomakielen tulkeista. Niiden mukaan tulkit, jotka ovat suorittaneet sokean opastamista ja kuvailua sokeille sisältävän kurssin, saavat tulkata kuulonäkövammaisille. Kelan sopimusehtojen perustelut ovat sinänsä hyvät ja niillä tavoitellaan parasta mahdollista tulkkauskeskuksen tasoa. Sopimusehdon noudattaminen johtaa kuitenkin tulkkauspalveluiden epäämiseen tietyiltä ryhmiltä tietyissä tilanteissa. Sopimus on syrjivä, eikä syrjiviä sopimusehtoja tulisi noudattaa.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa tai että kiistanalainen sopimus olisi syrjivä.

Vastaajan perustelut

Vastaaja viittaa tulkkauspalvelulakiin, jonka mukaan Kela järjestää tulkkauspalveluita joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Viimeisin tulkkauspalvelun tuottamista koskenut hankinta toteutettiin vuonna 2013 ja uusi sopimuskausi alkoi 1.1.2014. Tarjouspyynnössä Kela määritteli muun ohella sen, mitä kuulonäkövammaisten tulkkauskeskuksella tarkoitetaan. Kela asetti tarjotuille tulkeille selkeät koulutukseen liittyvät vähimmäisvaatimukset. Ensimmäisen sopimuskauden aikana toimeenpanosta saatujen havaintojen perusteella tulkkiä tulkkaamisessa oli havaittu olevan osaamisvajetta. Tulkkausta koskevien erikoistumisopintojen tai kurssien suorittamisen nähtiin auttavan tulkkiä kehittymään ammatillisesti ja siten myös tuottamaan laadukkaampaa tulkkausta asiakkaille.

Kuulonäkövammaisille henkilöille tulkkauspalvelu järjestetään joko muodostamalla asiakkaan kommunikointimenetelmiin perehtyneistä tulkeista niin sanottu tulkkirinki tai jos asiakas ei sellaista

halua, voi hän esittää toivomuksen tilaukseen välitettävästä tulkista. Hakijan palvelu on järjestetty tällaisella toivetulkki -järjestelmällä.

Hakija teki tulkkaustilauksen 22.2.2016 eli hyvin lähellä tulkkaustapahtumaa. Tilaus edellytti lisäksi erityisosaamista, portugalin kielen hallintaa. Kelan välitysjärjestelmästä löytyi yksi portugalin kielen hallitseva tulkki, joka tuotti palveluja kuulonäkövammaisille henkilöille. Tämä tulkki ei kuitenkaan ollut käytettävissä eikä hakijalle voitu sen vuoksi järjestää palvelua. Kela teki hakijan tilauksen toteuttamiseksi kaikki ne toimet, jotka sillä palvelunjärjestäjänä oli käytettävissä.

Hakijan toivomaa tulkkia ei voitu välittää hakijan tulkkaustilaukseen, koska tämä ei tarjonnut tulkkausta kuulonäkövammaisille henkilöille. Hakijan toivoma tulkki oli koulutukseltaan viittomakielen tulkki ja tuotti tulkkausta viittomakielisille asiakkaille.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Kela on syrjinyt hakijaa. Lautakunta kieltää Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjintää.

Perustelut

Sovellettavat säännökset

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Tulkkauspalvelulain (133/2010) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon

palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Syrjintäoletaman syntyminen

Hakija on tilannut keskiviikoksi 24.2.2016 portugalin kielen taitoisen tulkin ja toivonut tulkiksi henkilöä, joka oli tulkannut hänelle portugaliksi jo aiemmin. Hakijalle oli vastattu, että tilaukseen ei valitettavasti ollut löytynyt tulkkia ja että häneen otetaan yhteyttä, jos tulkkutilanne muuttuisi.

Kela on vastauksessaan todennut, että hakijan toivomalta tulkilta oli puuttunut pätevyys tuottaa tulkkausta kuulonäkövammaisille henkilöille, sillä tämä ei ollut suorittanut erityistä kurssia kuulonäkövammaisten tulkkauksesta.

Hakijalle ei ole tarjottu tulkkausta, koska kuulonäkövammaisten tulkkaukselle on asetettu korkeammat vaatimukset kuin muiden kuulovammaisten tulkkaukselle. Tässä tapauksessa tuo vaatimus on johtanut kuulonäkövammaisen hakijan tulkkauspalvelun epäämiseen. Tämä näennäisesti yhdenvertainen peruste on asettanut hakijan muita epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaan liittyvän syyn takia. Lautakunta katsoo, että asiassa on tällä perusteella syntynyt välillinen syrjintäoletama.

Syrjintäoletaman kumoaminen

Kela on perustellut asettamaansa vaatimusta sillä, että se on pyrkinyt varmistamaan tulkkauksen korkean laadun. Lautakunta katsoo, että tämä on sinänsä hyväksyttävä tavoite. Tavoitteen saavuttamiseksi käytettyjen keinojen tulee yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettu tavoin olla myös asianmukaisia ja tarpeellisia.

Asiassa on esitetty selvitystä, jonka mukaan kuulonäkövammaiselle tulkkauspalvelua antavan tulkin tulee olla käynyt erityinen kurssi, vaikka yksittäinen tulkkaustilanne ei edellyttäisi näkövammaisen opastamiseen liittyviä erityistaitoja. Tässä asiassa on ollut kyse tällaisesta tilanteesta. Tulkille asetettu vaatimus on johtanut siihen, että hakija ei ole saanut lainkaan tulkkausta, vaikka portugalin kieltä taitava tulkki olisi ollut käytettävissä. Lautakunta katsoo, että tulkille asetettu vaatimus on ollut joustamaton eikä sitä sovellettaessa ole otettu huomioon kuulonäkövammaisten yksilöllisiä tarpeita yksittäisessä tulkkaustilanteessa. Lautakunta katsoo, että sinänsä hyväksyttävän, tulkkauksen laadun varmistamiseen liittyvän tavoitteen saavuttamiseksi käytetty keino ei ole ollut asianmukainen ja tarpeellinen.

Kela on vedonnut vielä siihen, että hakija on tehnyt tilauksen hyvin lähellä tulkkaustapahtumaa ja että tulkkaus on edellyttänyt erityisosaamista eli portugalin kielen hallintaa. Ottaen huomioon, että hakija itse on ehdottanut jo aiemmin käyttämäänsä tulkkia, joka olisi ollut käytettävissä, lautakunta katsoo, että Kelan vetoamat seikat eivät voi oikeuttaa syrjivää menettelyä.

Johtopäätös

Edellä selostetuilla perusteilla lautakunta katsoo Kelan syrjineen hakijaa.

Lautakunta kieltää Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjintää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo aiheelliseksi asettaa päätöksen tehosteeksi 5 000 euron uhkasakon.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän ehdotuksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki 2, 8, 13 ja 28 §

Muutoksenhaku

Liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila, Merja Heikkonen, Katja Leppänen (eri mieltä), Liisa Nieminen, Tiina-Liisa Autio. Asian esittelijä Sofia Portin.

Eri mieltä olevan jäsenen Katja Leppäsen lausunto

Syrjintäolettaman syntyminen

Olen lautakunnan enemmistön kanssa samaa mieltä siitä, että asiassa on syntynyt välillinen syrjintäolettama lautakunnan päätöksessä mainituilla perusteilla.

Syrjintäolettaman kumoaminen

Olen lautakunnan enemmistön kanssa eri mieltä siitä, onko syrjintäolettama asiassa kumoutunut. Kela (jälj. vastaaja) on perustellut kuulonäkövammaisten tulkeille asettamaansa erityistä kurssivaatimusta sillä, että se on pyrkinyt varmistamaan tulkkauksen riittävän korkean laadun. Katson, että tämä on yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite.

Vastaaja on todennut, että tulkkien tulkkauksessa oli ennen kurssivaatimuksen asettamista havaittu osaamisvajetta. Vastaajan asettama vaatimus oli pohjautunut tulkkeja kouluttavilta oppilaitoksilta saatuihin tietoihin. Vastaaja on myös todennut, että heillä oli käytössään tämän vaatimuksen täyttävä tulkki. Katson, että tällaisen kurssivaatimuksen asettaminen on yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettulla tavalla asianmukainen ja tarpeellinen.

Edellä selostetuilla perusteilla katson, että vastaaja on kumonnut asiassa syntyneen syrjintäolettaman. Vastaaja ei siten ole välillisesti syrjinyt hakijaa.

Kohtuulliset mukautukset

Katson, että asiassa on tarkasteltava vielä sitä, onko vastaaja laiminlyönyt asiassa yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettujen kohtuullisten mukautusten tekemisen.

Yhdenvertaisuuslain mukaisista syrjintäkielloista ei johdu velvollisuutta kohdella ihmisiä eri tavoin näiden henkilökohtaisten tarpeiden edellyttämällä tavalla, jollei kyse ole yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettusta vammaisen henkilön tarvitsemasta kohtuullisesta mukautuksesta (ks. HE

19/2014 vp s. 70). Toisin kuin lautakunnan enemmistö katson siten, että välillisen syrjinnän asianmukaisuutta ja tarpeellisuutta arvioitaessa ei tarvitse ottaa huomioon hakijan yksilöllisiä tarpeita yksittäisessä tulkkauksilanteessa. Sen sijaan tällaiset tarpeet on otettava huomioon arvioitaessa sitä, onko vastaaja tehnyt asiassa tarvittavat kohtuulliset mukautukset.

Vastaaja on kertonut, että sillä oli tarjota hakijalle yllä mainitun kurssivaatimuksen täyttävä tulkki. Koska hakija teki tulkkauksilauksen kuitenkin hyvin lähellä tulkkauksapahtumaa, vastaaja ei pystynyt tässä tilanteessa järjestämään hakijalle tätä tulkkiä. Katson, että olisi kohtuutonta edellyttää vastaajaa järjestämään tulkkauksipalvelua aina juuri siinä ajassa, missä sitä vaaditaan.

Katson, että esimerkiksi muutaman päivän odotusaika erityisosaamista vaativan tulkkauksen järjestämiseen ei ole kohtuuton.

Vastaaja on kertonut välittävänsä yli 120 000 tulkkauksilauksia vuodessa (vuonna 2015). Ottaen huomioon tulkkauksipalvelukeskuksessa työskentelevän henkilömäärän katson, että olisi kohtuutonta edellyttää vastaajaa ottamaan aina huomioon kaikki yksilölliset tarpeet yksittäisissä tulkkauksilanteissa ja esimerkiksi tekemään arviota siitä, voitaisiinko yllä mainitusta kurssivaatimuksesta poiketa juuri kyseisessä yksittäistapauksessa. Katson, että vastaaja on riittävässä määrin pyrkinyt ottamaan huomioon hakijan tarpeet.

Hakija on tehnyt vastaajalle vuonna 2015 lähes 250 tulkkauksilauksia. Vuonna 2014 hän on tehnyt tilauksia runsaat 260. Vastaaja on kertonut, että näihin kaikkiin tilauksiin on löytynyt tulkki.

Edellä selostetuilla perusteluilla katson, että vastaaja ei ole laiminlyönyt kohtuullisten mukautusten tekemistä asiassa.

Johtopäätös

Hylkään hakemuksen.